

Tredje advent: Lagen och nåden de vandra tillsammans

Av Sebastian Selvén

I ett brev från 1537 skriver Martin Luther att "det finns ingen bättre konst genom vilken man traderar och bevarar den rena läran än att följa denna metod, nämligen att dela upp den kristna doktrinen i två delar: lag och evangelium. Och på så vis ställs två saker inför oss i G-ds ord, nämligen G-ds vrede eller G-ds nåd, synd eller rättfärdighet, död eller liv, helvete eller himmel."¹

Dikotomin mellan lag och evangelium, G-ds dom och G-ds nåd, det gamla och det nya förbundet, judiskt och kristet liv, är oundgänglig för Luther och lever stark än idag. Ta bara Anders Frostenssons Sv.Ps. 331, *Ljus som liv åt världen gav*: "Moses gav oss lag och krav. Halleluja. Jesus lyfter bördan av. Halleluja." Och ta bara hur den här söndagens episteltext är vald och sammansatt med andra texter.

Luthers teologi, som hämtar sina byggmaterial ur Paulus, byggde på att lagen var något G-d hade givit dels för att visa hur högt ribban låg och dels agera framkallningsvätska för mänsklighetens synder, det vill säga *alla* mänskliga handlingar. Alla människor hör helvetet till, även för en sådan synd som att hålla gaffeln i fel hand eller bara att andas. Mot denna mörka fond som G-ds förbund med det judiska folket utgjorde ställdes sedan G-ds nåd, i form av Jesus, genom vars offerdöd G-d kan *räkna* syndaren som rättfärdig. Människan är fortfarande precis lika syndig och inkapabel till en enda god gärning men genom döden på korset kan G-d se mellan fingrarna. På det sättet kan en människa vara *simul iustus et peccator*, alltigenom ond men betraktad *som om* hon vore rättfärdig.

Den här teologin har av förståeliga skäl ofta tonats ned i senare luthersk kristendom. Man har velat fokusera på G-ds nåd – och bortse från att anledningen att den är så viktig i Luthers teologi är för att den räddar oss, inte ur vardagens bekymmer utan från G-ds vrede. Dikotomin har dock ofta levt kvar när det kommer till lagen och evangeliet, eller gamla och nya testamentet. Lagen, domen, vreden lever där kvar, och lever alltför ofta kvar kopplad till de hebreiska bibeltexterna och judiskt liv. Judisk religion inbegriper död, straff och hårdhet medan kristet liv är fritt, utan lag och i kärlek och nåd.

Det här tänkesättet står inte bara i skarp kontrast mot exempelvis katolsk teologi. Det är också en gravt felaktig representation av hur lag och nåd fungerar i judiskt liv. Där är de två begreppen nämligen nästintill synonyma. G-ds största nådehandling där är ju att G-d ger sin lag för att avslöja sin vilja och blotta sina behov inom ramen för förbundet. Toran är en gåva och förbundet är ju redan i kraft. G-ds nåd behövs men inte för att rädda oss från G-ds dom. Mänskligheten kan bete sig tokigt åt och även vara grym men är på det hela taget så som G-d vill ha den, inte fallen eller på väg mot sin dom. Att följa buden är därför inte en "gärningslära" utan ett sätt att tacka G-d på för G-ds godhet, vad Göran Larsson klarsynt har kallat "lagen som evangelium."

Det ironiska är dock att Luthers dikotomi mellan G-ds nåd och G-ds dom egentligen finner sin närmaste parallell i *judisk* teologi, i tanken på G-ds högra och G-ds vänstra hand. I judisk teologi ser man det som att G-d har två sidor, sin kärleksfulla högra sida, och sin rättvisa vänstra sida. Båda behövs – men den högra handen måste vara en hårsman högre än den vänstra. Enligt Talmud är detta den bön G-d ber till sig själv: "må det vara min vilja att min kärlek har företräde över min rättvisa!" I judiskt liv försöker man illustrera detta genom att ge högra sidan av kroppen företräde i många fall – man tar på sig högra skon först, sätter högra foten först över en tröskel och går på höger sida av synagogan upp till Torarullen om man fått en läsning. Men man får inte heller glömma den vänstra, så man knyter till exempel vänster sko först, när man går in i badrummet är det vänster fot

¹ WA 39 I, 361, 1-6.

först som gäller och man går ned från en toraläsning på vänster sida. Rättvisa och kärlek är båda oundgängliga men kärlekens vikt uttrycks här i lag och bud – eftersom de inte står emot varandra.